Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
MELCHIOR WATHELET
της 26ης Μαΐου 2016 [1]

Υπόθεση C-294/15

Edyta Mikołajczyk
κατά
Marie Louise Czarnecka,
Stefan Czarnecki
[αίτηση του Sąd Apelacyjny w Warszawie (Πολωνία)

για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή — Δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις — Διεθνής δικαιοδοσία, αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας — Κανονισμός (ΕΚ) 2201/2003 — Άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο α' — Καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής — Αγωγή ακυρώσεως γάμου ασκηθείσα από τρίτο πρόσωπο μετά τον θάνατο ενός εκ των συζύγων — Άρθρο 3, παράγραφος 1 — Διεθνής δικαιοδοσία των δικαστηρίων του κράτους μέλους κατοικίας του ενάγοντος για την εκδίκαση τέτοιας αγωγής»

I – Εισαγωγή

1. Η παρούσα αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 1, παράγραφος 1, στοιχείο α', και παράγραφος 3, και του άρθρου 3 του κανονισμού (ΕΚ) 2201/2003 του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2003, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας ο οποίος καταργεί τον κανονισμό (ΕΚ) 1347/2000 [2] (στο εξής: κανονισμός 2201/2003).

2. Ειδικότερα, η εν λόγω αίτηση αφορά την εφαρμογή του κανονισμού αυτού στις αγωγές ακυρώσεως γάμου που ασκήθηκαν από τρίτο πρόσωπο μετά τον θάνατο ενός εκ των συζύγων.

II – Το νομικό πλαίσιο

3. Στην αιτιολογική σκέψη 8 του κανονισμού 2201/2003 εκτίθεται ότι, «[ό]σον αφορά τις αποφάσεις διαζυγίου, δικαστικού χωρισμού ή ακύρωσης γάμου, ο παρών κανονισμός θα πρέπει να εφαρμόζεται μόνο στη λύση του συζυγικού δεσμού και δεν θα πρέπει να επηρεάζει θέματα όπως οι λόγοι του διαζυγίου, οι περιουσιακές συνέπειες του γάμου ή άλλα συναφή ζητήματα».

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 — ΕΕ 2003, L 338, σ. 1. Στις παρούσες προτάσεις, παραπέμπω στη μορφή του κανονισμού 2201/2003 μετά την τροποποίησή του με τον κανονισμό (ΕΚ) 2116/2004 του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 2004 (ΕΕ 2004, L 367, σ. 1).

4. Το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 2201/2003 περιγράφεται στο άρθρο του 1, παράγραφοι 1 και 3, ως εξής:

«1. Ο παρών κανονισμός εφαρμόζεται, ανεξάρτητα από το είδος του δικαστηρίου, σε αστικές υποθέσεις που αφορούν:

α) το διαζύγιο, τον δικαστικό χωρισμό ή την ακύρωση του γάμου των συζύγων·

[…]

3. Ο παρών κανονισμός δεν εφαρμόζεται:

α) στην αναγνώριση και προσβολή της πατρότητας·

β) στην απόφαση για την υιοθεσία και τα προπαρασκευαστικά μέτρα υιοθεσίας καθώς και την ακύρωση και την ανάκληση της υιοθεσίας·

γ) στο επώνυμο και το όνομα του παιδιού·

δ) στη χειραφεσία·

ε) στις υποχρεώσεις διατροφής·

στ) στο εμπίστευμα και κληρονομίες·

ζ) στα μέτρα που λαμβάνονται ως αποτέλεσμα ποινικών αδικημάτων που διαπράχθηκαν από παιδιά.»

5. Το άρθρο 3 του εν λόγω κανονισμού, το οποίο επιγράφεται «Γενική δικαιοδοσία», ορίζει:

«1. Δικαιοδοσία για θέματα διαζυγίου, δικαστικού χωρισμού και ακύρωσης γάμου έχουν τα δικαστήρια του κράτους μέλους:

α) στο έδαφος του οποίου ευρίσκεται:

— η συνήθης διαμονή των συζύγων, ή

— η τελευταία συνήθης διαμονή των συζύγων εφόσον ένας εκ των συζύγων έχει ακόμα αυτή τη διαμονή, ή

— η συνήθης διαμονή του εναγομένου, ή

— σε περίπτωση κοινής αιτήσεως, η συνήθης διαμονή του ενός ή του άλλου των συζύγων, ή

— η συνήθης διαμονή του ενάγοντος εάν είχε αυτή τη διαμονή επί τουλάχιστον ένα χρόνο αμέσως πριν από την έγερση της αγωγής, ή

— η συνήθης διαμονή του ενάγοντος εάν είχε αυτή τη διαμονή επί τουλάχιστον έξι μήνες αμέσως πριν από την έγερση της αγωγής και εάν είναι είτε υπήκοος του εν λόγω κράτους μέλους ή, στην περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας, έχει εκεί “domicile”·

β) της ιθαγένειας των δύο συζύγων ή, στην περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας, του “domicile” των δύο συζύγων.

2. Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, ο όρος “domicile” νοείται όπως στην έννομη τάξη του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας.»

III – Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

6. Τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά στην παρούσα υπόθεση δεν είναι συνήθη και ανάγονται σε πολλές δεκαετίες.

7. Στις 20 Νοεμβρίου 2012, η Edyta Mikołajczyk άσκησε ενώπιον του Sąd Okręgowy w Warszawie (περιφερειακού δικαστηρίου της Βαρσοβίας, Πολωνία) αγωγή ακυρώσεως του γάμου του Stefan Czarnecki και της Marie Louise Czarnecka (με πατρικό επώνυμο Cuenin), ο οποίος τελέστηκε στις 4 Ιουλίου 1956 ενώπιον του ληξιάρχου του 16ου διαμερίσματος του Παρισιού (Γαλλία). Υποστήριξε ότι είναι ο εκ διαθήκης κληρονόμος της πρώτης συζύγου του S. Czarnecki, της Zdzisława Czarnecka, η οποία απεβίωσε στις 15 Ιουνίου 1999.

8. Κατά την E. Mikołajczyk, ο γάμος του S. Czarnecki και της Zdzisława Czarnecka, που τελέστηκε στις 13 Ιουλίου 1937 ενώπιον του ληξιάρχου του Poznan (Πολωνία), ουδέποτε λύθηκε, οπότε ο μεταγενέστερος γάμος που συνήφθη μεταξύ του S. Czarnecki και της Marie Louise Czarnecka συνιστούσε διγαμική σχέση.

9. Η εν λόγω αγωγή ακυρώσεως στρέφεται κατά του S. Czarnecki και της Marie Louise Czarnecka. Δεδομένου ότι ο S. Czarnecki απεβίωσε στις 3 Μαρτίου 1971, ορίστηκε επίτροπος για να τον εκπροσωπεί στη δίκη αυτή, ο οποίος συντάχθηκε με την εναγόμενη Marie Louise Czarnecka.

10. Η εναγόμενη προέβαλε ένσταση ελλείψεως διεθνούς δικαιοδοσίας του Sąd Okręgowy w Warszawie και ζήτησε να απορριφθεί ως απαράδεκτη η αγωγή ακυρώσεως. Επί της ουσίας, ζήτησε να απορριφθεί η αγωγή στο σύνολό της ως αβάσιμη.

11. Με διάταξη της 9ης Σεπτεμβρίου 2013, το Sąd Okręgowy w Warszawie απέρριψε αυτή την ένσταση ελλείψεως διεθνούς δικαιοδοσίας και ουδείς εκ των διαδίκων προσέβαλε τη διάταξη αυτή.

12. Με απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 2014, το δικαστήριο αυτό, διαπιστώνοντας ότι ο γάμος του S. Czarnecki με την Zdzisława Czarnecka είχε λυθεί με απόφαση διαζυγίου εκδοθείσα από πολωνικό δικαστήριο στις 29 Μαΐου 1940, έκρινε αβάσιμη την αγωγή ακυρώσεως του γάμου.

13. Η E. Mikołajczyk άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Sąd Apelacyjny w Warszawie (Εφετείου Βαρσοβίας, Πολωνία).

14. Κατά την εξέταση της εφέσεως, το δικαστήριο αυτό διατύπωσε αμφιβολίες σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία των πολωνικών δικαστηρίων για την εκδίκαση της διαφοράς της κύριας δίκης βάσει των άρθρων 1 και 3 του κανονισμού 2201/2003. Ως εκ τούτου, το Sąd Apelacyjny w Warszawie αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να θέσει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Εμπίπτουν οι αγωγές ακυρώσεως γάμου που ασκήθηκαν μετά τον θάνατο ενός εκ των συζύγων στο πεδίο εφαρμογής του [κανονισμού 2201/2003];

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, καλύπτει το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού [2201/2003] τις αγωγές ακυρώσεως γάμου που ασκήθηκαν όχι από κάποιον εκ των συζύγων, αλλά από τρίτο πρόσωπο;

3) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο δεύτερο ερώτημα, δύναται η διεθνής δικαιοδοσία, στην περίπτωση που αγωγή ακυρώσεως γάμου ασκήθηκε από τρίτο πρόσωπο, να θεμελιωθεί στις βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας που προβλέπονται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', πέμπτη και έκτη περίπτωση, του κανονισμού [2201/2003];»

IV – Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

15. Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως κατατέθηκε στο Δικαστήριο στις 17 Ιουνίου 2015.

16. Γραπτές παρατηρήσεις υπέβαλαν η Πολωνική και η Ιταλική Κυβέρνηση καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ούτε οι διάδικοι της κύριας δίκης ούτε οι υποβαλόντες γραπτές παρατηρήσεις ζήτησαν τη διεξαγωγή επ' ακροατηρίου συζητήσεως. Το Δικαστήριο έκρινε ότι έχει αρκούντως διαφωτιστεί ώστε να αποφανθεί χωρίς την οργάνωση επ' ακροατηρίου συζητήσεως.

V – Ανάλυση

Α — *Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος*

17. Με το πρώτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά το Δικαστήριο αν ο κανονισμός 2201/2003 έχει εφαρμογή επί αγωγών ακυρώσεως γάμου που ασκήθηκαν μετά τον θάνατο ενός εκ των συζύγων.

18. Εκ πρώτης όψεως, εφόσον στην αίτησή του προδικαστικής αποφάσεως το αιτούν δικαστήριο επαναλαμβάνει κατά μεγάλο μέρος τα πραγματικά περιστατικά που διαπίστωσε το Sąd Okręgowy w Warszawie, μεταξύ των οποίων και το γεγονός ότι ο γάμος του S. Czarnecki με την Zdzisława Czarnecka είχε λυθεί με απόφαση διαζυγίου το 1940[3], νομίζω ότι η αγωγή η οποία έδωσε λαβή στο παρόν προδικαστικό ερώτημα είναι κατά πάσα πιθανότητα αβάσιμη.

19. Εντούτοις, το ουσιαστικό αυτό ζήτημα μπορεί να εξεταστεί μόνο μετά την επίλυση του ζητήματος αν υπάρχει διεθνής δικαιοδοσία των πολωνικών δικαστηρίων για την εκδίκαση της διαφοράς της κύριας δίκης. Πάντως, το ζήτημα αυτό αποτελεί ακριβώς το αντικείμενο της παρούσας αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως.

20. Κατά το αιτούν δικαστήριο, το γεγονός ότι κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 2201/2003 ο εν λόγω κανονισμός έχει εφαρμογή σε αστικές υποθέσεις σχετικές με την ακύρωση γάμου δεν είναι αυτό καθ' εαυτό καθοριστικής σημασίας.

21. Το εν λόγω δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο κανονισμός αυτός κατήργησε τον κανονισμό (ΕΚ) 1347/2000 του Συμβουλίου, της 29ης Μαΐου 2000, περί της διεθνούς δικαιοδοσίας, αναγνωρίσεως και εκτελέσεως αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας έναντι των κοινών τέκνων των συζύγων[4]. Ο κανονισμός 1347/2000 είχε ως βάση την «καταρτισθείσα βάσει του άρθρου Κ.3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση σύμβαση σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές»[5].

3 — Τούτο συνεπάγεται ότι ο δεύτερος γάμος του S. Czarnecki και της Marie Louise Czarnecka, που τελέστηκε το 1956, δεν συνιστούσε διγαμία.

4 — ΕΕ 2000, L 160, σ. 19.

5 — ΕΕ 1998, C 221, σ. 1.

22. Μολονότι οι επίμαχες στην παρούσα υπόθεση διατάξεις είναι σε μεγάλο βαθμό όμοιες με τις διατάξεις της συμβάσεως αυτής, η οποία επίσης δεν απέκλειε από το πεδίο εφαρμογής της καμία κατηγορία αγωγών ακυρώσεως γάμου, το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει στο σημείο 27 της εισηγητικής εκθέσεως της καθηγήτριας A. Borrás για την εν λόγω σύμβαση [6], εγκριθείσας από το Συμβούλιο στις 18 Μαΐου 1998, κατά το οποίο «[τ]ο ζητούμενο είναι να καθορίζονται τα κριτήρια δωσιδικίας προκειμένου περί γαμικών διαφορών, χωρίς να πρέπει να εξετάζεται η περίπτωση κατά την οποία πρέπει να ερευνάται το κύρος ενός γάμου στα πλαίσια μιας αίτησης ακύρωσης όταν έχει αποβιώσει ένας από τους συζύγους ή μετά τον θάνατο αμφοτέρων, δεδομένου ότι η περίπτωση αυτή εκφεύγει του πεδίου εφαρμογής της σύμβασης. Τέτοιες περιπτώσεις προκύπτουν στην πλειοψηφία των υποθέσεων, ως προδικαστικά ζητήματα, σε σχέση με μια διαδοχή. Το τελευταίο αυτό ζήτημα ρυθμίζεται από τα ισχύοντα εν προκειμένω διεθνή νομοθετήματα [...] ή σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία του κράτους, εφόσον περιέχει σχετική ρύθμιση» [7].

23. Κατά την Πολωνική και την Ιταλική Κυβέρνηση, οι αγωγές ακυρώσεως γάμου μετά τον θάνατο ενός εκ των συζύγων δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 2201/2003, δεδομένου ότι, κατά τον χρόνο ασκήσεως μιας τέτοιας αγωγής, ο συζυγικός δεσμός τον οποίο αφορά η εν λόγω αγωγή δεν υπάρχει πια λόγω του θανάτου ενός εκ των συζύγων.

24. Κατά τις κυβερνήσεις αυτές, όταν ο γάμος έχει λυθεί, η σχετική με την ακύρωσή του διαφορά δεν αφορά κυρίως ζητήματα προσωπικής καταστάσεως φυσικών προσώπων, αλλά, όπως εν προκειμένω, περιουσιακά δικαιώματα στο πλαίσιο διαδικασίας κληρονομικής διαδοχής.

25. Προς στήριξη της θέσεώς τους, η Πολωνική και η Ιταλική Κυβέρνηση επικαλούνται επίσης το σημείο 27 της εισηγητικής εκθέσεως της καθηγήτριας A. Borrás.

26. Όπως η Επιτροπή, θεωρώ αντιθέτως ότι ο κανονισμός 2201/2003 έχει εφαρμογή επί κάθε αγωγής ακυρώσεως γάμου, ακόμη και αν ένας εκ των συζύγων έχει αποβιώσει, και τούτο ανεξαρτήτως του ενδεχομένου η αγωγή αυτή να συνδέεται, όπως στην υπόθεση της κύριας δίκης, με διαφορά σχετική με κληρονομική διαδοχή.

27. Αντιθέτως προς αυτό που υποστηρίζει η Ιταλική Κυβέρνηση, το γεγονός ότι η επίμαχη αγωγή ακυρώσεως στην υπόθεση της κύριας δίκης αφορά γάμο που έχει ήδη λυθεί με τον θάνατο ενός εκ των συζύγων δεν συνεπάγεται ότι η αγωγή αυτή δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 2201/2003. Συγκεκριμένα, μολονότι ο θάνατος έχει ως αποτέλεσμα την ex nunc λύση του γάμου, η αγωγή ακυρώσεως έχει ως σκοπό την ακύρωσή του ex tunc. Επομένως, είναι δυνατόν να υπάρχει έννομο συμφέρον για την ακύρωση ενός γάμου, ακόμη και μετά τη λύση του με τον θάνατο ενός εκ των συζύγων.

28. Εξάλλου, όπως υπογραμμίζει η Επιτροπή, το γράμμα του άρθρου 1, παράγραφος, 1, στοιχείο α', του κανονισμού 2201/2003 δεν αφήνει καμία αμφιβολία ως προς τη δυνατότητα ο κανονισμός αυτός να έχει εφαρμογή επί αγωγής ακυρώσεως γάμου όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης. Με σαφήνεια, ανεπιφύλακτα και χωρίς πρόσθετες προϋποθέσεις, η διάταξη αυτή ορίζει ότι «[ο] παρών κανονισμός εφαρμόζεται [...] στην ακύρωση του γάμου των συζύγων [...]». Επιπλέον, οι αγωγές ακυρώσεως γάμου όταν ένας εκ των συζύγων έχει αποβιώσει δεν περιλαμβάνονται μεταξύ των περιπτώσεων που ρητώς αποκλείονται από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 2201/2003 βάσει της παραγράφου 3 του άρθρου αυτού.

6 — ΕΕ 1998, C 221, σ. 27, στο εξής: εισηγητική έκθεση της καθηγήτριας A. Borrás.

7 — Τώρα, τα ζητήματα διεθνούς δικαιοδοσίας σχετικά με κληρονομική διαδοχή ρυθμίζονται από τον κανονισμό (ΕΕ) 650/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Ιουλίου 2012, σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων, την αποδοχή και εκτέλεση δημόσιων εγγράφων στον τομέα της κληρονομικής διαδοχής και την καθιέρωση ευρωπαϊκού κληρονομητηρίου (ΕΕ 2012, L 201, σ. 107).

29. Όσο για τα επιχειρήματα που αντλούνται από το σημείο 27 της εισηγητικής εκθέσεως της καθηγήτριας A. Borrás, θα σημειώσω ότι, αφενός, η σύμβαση στην οποία επισυνάπτεται η έκθεση αυτή δεν τέθηκε ποτέ σε ισχύ και, αφετέρου, πάλι όπως προβάλλει η Επιτροπή, η καθηγήτρια A. Borrás δεν παρέχει καμία εξήγηση για να δικαιολογήσει τον αποκλεισμό αυτόν.

30. Ακόμη περισσότερο, όπως παρατηρεί η Επιτροπή, ο κανονισμός 2201/2003 έχει ως σκοπό να παράσχει στους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης υψηλό επίπεδο προβλεψιμότητας και νομικής σαφήνειας όσον αφορά τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές που έχουν διεθνή χαρακτήρα. Επομένως, ο αποκλεισμός από το πεδίο εφαρμογής του των αγωγών ακυρώσεως γάμου σε περίπτωση θανάτου ενός εκ των συζύγων θα ήταν αντίθετος προς το πνεύμα και τους σκοπούς του κανονισμού αυτού.

31. Τέλος, η αιτιολογική σκέψη 8 του εν λόγω κανονισμού αναφέρει ότι, «[ό]σον αφορά τις αποφάσεις [...] ακύρωσης γάμου, ο παρών κανονισμός θα πρέπει να εφαρμόζεται μόνο στη λύση του συζυγικού δεσμού και δεν θα πρέπει να επηρεάζει θέματα όπως οι λόγοι του διαζυγίου, οι περιουσιακές συνέπειες του γάμου ή άλλα συναφή ζητήματα».

32. Αντιθέτως προς αυτό που προβάλλουν η Πολωνική και η Ιταλική Κυβέρνηση, η αιτιολογική αυτή σκέψη δεν συνεπάγεται ότι ο κανονισμός 2201/2003 δεν έχει εφαρμογή επί των αγωγών ακυρώσεως γάμου όταν ένας ή και οι δύο σύζυγοι έχουν αποβιώσει. Αντιθέτως, ορίζει ότι, για τις αγωγές αυτού του είδους, ο εν λόγω κανονισμός έχει εφαρμογή μόνο ως προς το ζήτημα της λύσεως του συζυγικού δεσμού και όχι ως προς τις περιουσιακές συνέπειες του γάμου, όπως μια κληρονομική διαδοχή, η οποία άλλωστε αποκλείεται ρητώς από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού αυτού κατά το άρθρο του 1, παράγραφος 3, στοιχείο στ′.

33. Συνεπώς, ο κανονισμός 2201/2003, μολονότι δύναται να θεμελιώσει τη διεθνή δικαιοδοσία δικαστηρίου ούτως ώστε, εν προκειμένω, αυτό να αποφανθεί επί του κύρους του γάμου που είχε τελεστεί μεταξύ του S. Czarnecki και της Marie Louise Czarnecka, δεν έχει εφαρμογή επί των ζητημάτων που συνδέονται με την κληρονομική διαδοχή του S. Czarnecki και της πρώτης συζύγου του, Zdzisława Czarnecka, της οποίας η E. Mikołajczyk υποστηρίζει ότι είναι ο εκ διαθήκης κληρονόμος.

34. Για τους λόγους αυτούς, προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει στο πρώτο ερώτημα την απάντηση ότι οι αγωγές ακυρώσεως γάμου που ασκήθηκαν μετά τον θάνατο ενός εκ των συζύγων εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 2201/2003.

Β — *Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος*

35. Με το δεύτερο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά το δικαστήριο αν το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 2201/2003 καλύπτει επίσης τις αγωγές ακυρώσεως γάμου που ασκήθηκαν όχι από κάποιον εκ των συζύγων, αλλά από τρίτο πρόσωπο.

36. Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο σημειώνει ότι η εισηγητική έκθεση της καθηγήτριας A. Borrás δεν παρέχει καμία απολύτως ένδειξη όσον αφορά τον ενδεχόμενο αποκλεισμό των αγωγών ακυρώσεως γάμου που ασκήθηκαν όχι από κάποιον εκ των συζύγων, αλλά από τρίτο πρόσωπο. Επικαλείται επίσης την αμφισημία της νομικής θεωρίας, στο μέτρο που, κατά ορισμένους συγγραφείς, το άρθρο 3 του κανονισμού 2201/2003 αποκλείει υπορρήτως οποιαδήποτε εφαρμογή επί των αγωγών ακυρώσεως γάμου που ασκήθηκαν από τρίτο πρόσωπο ενώ, κατά άλλους, πρέπει να γίνει δεκτό ότι ο κανονισμός αυτός έχει εφαρμογή όσον αφορά τις αγωγές ακυρώσεως γάμου που ασκήθηκαν από την εισαγγελική αρχή ή από τρίτον έχοντα έννομο συμφέρον, με την επιφύλαξη όμως ότι σε τέτοιες δικονομικές καταστάσεις θα μπορούν να εφαρμοστούν μόνον το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α′, πρώτη έως τέταρτη περίπτωση, και το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο β′, του εν λόγω κανονισμού.

37. Η Πολωνική και η Ιταλική Κυβέρνηση συμμερίζονται την άποψη ότι ο κανονισμός 2201/2003 δεν έχει εφαρμογή επί των αγωγών ακυρώσεως γάμου που ασκήθηκαν όχι από κάποιον εκ των συζύγων, αλλά από τρίτο πρόσωπο. Προς στήριξη της θέσεώς της, η Πολωνική Κυβέρνηση διατείνεται ότι πλείονες βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας απαριθμούμενες στο άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α′, του κανονισμού αυτού αναφέρουν τη συνήθη διαμονή των συζύγων, κοινή ή χωριστή, για να δείξουν ότι αφορούν μόνο τους συζύγους ως διαδίκους σε δίκη ακυρώσεως γάμου.

38. Όπως η Επιτροπή, προκρίνω μια ερμηνεία πιστή στο γράμμα των άρθρων 1 και 3 του κανονισμού 2201/2003, τα οποία δεν εξαρτούν από την ταυτότητα του ενάγοντος την εφαρμογή τους επί αγωγών ακυρώσεως γάμου.

39. Επιπλέον, μολονότι αληθεύει ότι οι αγωγές που αφορούν γαμικές διαφορές έχουν προσωπικό χαρακτήρα, υπάρχουν περιπτώσεις όπου, όπως στην υπόθεση της κύριας δίκης, τρίτος δύναται να έχει έννομο συμφέρον και δεν συντρέχει λόγος να εμποδίζεται να το προβάλει, δεδομένου ότι το συμφέρον αυτό αξιολογείται με γνώμονα όχι τον κανονισμό 2201/2003 αλλά την εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία.

40. Το γεγονός ότι ορισμένες από τις απαριθμούμενες στο άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α′, του κανονισμού 2201/2003 βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας αναφέρουν τη συνήθη διαμονή των συζύγων είναι άνευ σημασίας για την απάντηση που πρέπει να δοθεί στο δεύτερο ερώτημα, επειδή το γεγονός ότι το δικαστήριο της συνήθους διαμονής των συζύγων έχει διεθνή δικαιοδοσία σε θέματα ακυρώσεως γάμου δεν αποκλείει τη δυνατότητα τρίτου προσώπου να ασκήσει αγωγή στον τόπο αυτόν σύμφωνα με τις διατάξεις του εν λόγω κανονισμού.

41. Για τους λόγους αυτούς, προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει στο δεύτερο ερώτημα την απάντηση ότι το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 2201/2003 καλύπτει τις αγωγές ακυρώσεως γάμου που ασκήθηκαν όχι από κάποιον εκ των συζύγων, αλλά από τρίτο πρόσωπο.

Γ — *Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος*

42. Με το τρίτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά το Δικαστήριο αν η διεθνής δικαιοδοσία δικαστηρίου κράτους μέλους, το οποίο επιλαμβάνεται αγωγής ακυρώσεως γάμου ασκηθείσας από τρίτο πρόσωπο, δύναται να θεμελιωθεί στις βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας που προβλέπονται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α′, πέμπτη και έκτη περίπτωση, του κανονισμού 2201/2203.

43. Κατά το αιτούν δικαστήριο, η εφαρμογή των διατάξεων αυτών θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα τη θεμελίωση διεθνούς δικαιοδοσίας των πολωνικών δικαστηρίων για την εξέταση του κύρους γάμου συναφθέντος στη Γαλλία βάσει μόνον του ότι η κατοικία του ενάγοντος τρίτου προσώπου, εν προκειμένω της E. Mikołajczyk, βρίσκεται στην Πολωνία, χωρίς σύνδεσμο με τον τόπο κατοικίας των συζύγων.

44. Κατά την Ιταλική Κυβέρνηση, τα διαλαμβανόμενα στο άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α′, πέμπτη και έκτη περίπτωση, του κανονισμού 2201/2003 κριτήρια, εφόσον ορίζουν ως κριτήριο διεθνούς δικαιοδοσίας το δικαστήριο της συνήθους διαμονής του ενάγοντος, πρέπει να θεωρηθεί ότι αφορούν μόνον τον ενάγοντα σύζυγο.

45. Συναφώς, η κυβέρνηση αυτή στηρίζεται στο σημείο 32 της εισηγητικής εκθέσεως της καθηγήτριας A. Borrás, κατά το οποίο η επιλογή άλλων βάσεων διεθνούς δικαιοδοσίας πέραν της συνήθους διαμονής των συζύγων εξηγείται από τη φροντίδα ορισμένων κρατών μελών να μην καταστεί ιδιαιτέρως δυσχερής η πρόσβαση που πρέπει να έχουν στη δικαιοσύνη οι σύζυγοι που, λόγω κρίσεως στη συζυγική σχέση, επέστρεψαν στην προ του γάμου χώρα κατοικίας τους.

46. Όπως η Ιταλική Κυβέρνηση, η Επιτροπή θεωρεί ότι αντίκειται προς τον σκοπό του κανονισμού 2201/2003 γραμματική ερμηνεία των επίμαχων διατάξεων η οποία θα καθιστούσε δυνατή για τα πολωνικά δικαστήρια τη θεμελίωση διεθνούς δικαιοδοσίας για την εκδίκαση αγωγής ακυρώσεως γάμου τελεσθέντος στη Γαλλία η οποία ασκήθηκε από τρίτο πρόσωπο. Κατά την άποψή της, είναι αδιανόητο ο νομοθέτης της Ένωσης να θέλησε ο όρος «ενάγων» να μπορεί να προσδιορίζει τρίτα πρόσωπα στο πλαίσιο αγωγής ακυρώσεως γάμου, αν τα τρίτα αυτά πρόσωπα έχουν ενεργητική νομιμοποίηση δυνάμει του εθνικού δικαίου. Κατά την Επιτροπή, οι κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας που θεσπίστηκαν με τον εν λόγω κανονισμό αποσκοπούν στη διασφάλιση των συμφερόντων των συζύγων και όχι των τρίτων προσώπων που ενδέχεται να κινήσουν μια τέτοια δίκη. Μολονότι τρίτα πρόσωπα δικαιούνται να ασκήσουν μια τέτοια αγωγή, δεσμεύονται από τους κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας που έχουν θεσπιστεί υπέρ των συζύγων.

47. Συμμερίζομαι τη θέση και τα επιχειρήματα της Ιταλικής Κυβερνήσεως καθώς και της Επιτροπής.

48. Επιπλέον, πρέπει, κατ' αρχάς, να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει, στη σκέψη 48 της αποφάσεως της 16ης Ιουλίου 2009, Hadadi (C-168/08, EU:C:2009:474), ότι «[τ]ο άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχεία α' και β', του κανονισμού 2201/2003 προβλέπει πλείονες βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας, μεταξύ των οποίων δεν υφίσταται ιεράρχηση. Όλα τα αντικειμενικά κριτήρια που προβλέπει το άρθρο 3, παράγραφος 1, είναι εναλλακτικά».

49. Συνακόλουθα, το Δικαστήριο έκρινε, στη σκέψη 49 της αποφάσεως εκείνης, ότι «το σύστημα κατανομής των αρμοδιοτήτων το οποίο εγκαθιδρύει ο κανονισμός 2201/2003 σε θέματα λύσης της έγγαμης σχέσης δεν αποσκοπεί στον αποκλεισμό των πολλαπλών δικαιοδοσιών. Αντιθέτως, η συνύπαρξη πλειόνων αρμοδίων δικαστηρίων, χωρίς ιεράρχηση μεταξύ τους, προβλέπεται ρητώς».

50. Από τα χωρία αυτά προκύπτει ότι τρίτο πρόσωπο το οποίο ζητεί την ακύρωση γάμου είναι ελεύθερο να επιλέξει το δικαστήριο ενώπιον του οποίου επιθυμεί να ασκήσει την αγωγή του μεταξύ αυτών που απαριθμούνται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', του εν λόγω κανονισμού.

51. Πάντως, μολονότι η τρίτη, η πέμπτη και η έκτη περίπτωση της διατάξεως αυτής αναφέρουν γενικώς τη συνήθη διαμονή του εναγομένου ή του ενάγοντος, το Δικαστήριο έκρινε, στη σκέψη 50 της αποφάσεως της 16ης Ιουλίου 2009, Hadadi (C-168/08, EU:C:2009:474), ότι, «ενώ *τα κριτήρια που απαριθμεί το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', του εν λόγω κανονισμού στηρίζονται ποικιλοτρόπως στη συνήθη διαμονή των συζύγων*, το κριτήριο που προβλέπει το στοιχείο β' της ίδιας παραγράφου είναι το κριτήριο της "ιθαγένειας" των δύο συζύγων ή, στην περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας, του "domicile" των δύο συζύγων» [8].

52. Από το χωρίο που επισημάνθηκε προκύπτει σαφώς ότι, κατά το Δικαστήριο, όλες οι βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας που απαριθμούνται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού 2201/2003 εδράζονται στη συνήθη διαμονή του ενός ή των δύο συζύγων.

53. Ακριβώς για αυτόν τον λόγο, κατά την άποψή μου, η πέμπτη περίπτωση του εν λόγω άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεν περιορίζεται να καθορίσει τη διεθνή δικαιοδοσία του δικαστηρίου της συνήθους διαμονής του ενάγοντος, αλλά προσθέτει ότι ο ενάγων πρέπει να είχε αυτή τη διαμονή τουλάχιστον επί ένα έτος αμέσως πριν από την άσκηση της αγωγής. Το ίδιο ισχύει για την έκτη περίπτωση της διατάξεως αυτής, κατά την οποία ο ενάγων πρέπει να είχε αυτή τη διαμονή τουλάχιστον επί έξι μήνες αμέσως πριν από την άσκηση της αγωγής του και να είναι υπήκοος του εν λόγω κράτους μέλους.

54. Για ποιον λόγο ο νομοθέτης της Ένωσης θα προσέθετε αυτές τις ιδιότητες του «ενάγοντος» αν δεν επρόκειτο για έναν εκ των συζύγων;

8 — Η επισήμανση δική μου.

55. Για τους λόγους αυτούς, προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει στο τρίτο ερώτημα την απάντηση ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α′, πέμπτη και έκτη περίπτωση, του κανονισμού 2201/2003 δεν έχει εφαρμογή επί των αγωγών ακυρώσεως γάμου που ασκήθηκαν όχι από κάποιον εκ των συζύγων, αλλά από τρίτο πρόσωπο.

VI – Πρόταση

56. Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα του Sąd Apelacyjny w Warszawie ως εξής:

1) Οι αγωγές ακυρώσεως γάμου που ασκήθηκαν μετά τον θάνατο ενός εκ των συζύγων εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) 2201/2003 του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2003, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας, ο οποίος καταργεί τον κανονισμό (ΕΚ) 1347/2000, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 2116/2004 του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 2004.

2) Το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 2201/2003, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 2116/2004, καλύπτει τις αγωγές ακυρώσεως γάμου που ασκήθηκαν όχι από κάποιον εκ των συζύγων, αλλά από τρίτο πρόσωπο.

3) Το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α′, πέμπτη και έκτη περίπτωση, του κανονισμού 2201/2003, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό 2116/2004, δεν έχει εφαρμογή επί των αγωγών ακυρώσεως γάμου που ασκήθηκαν όχι από κάποιον εκ των συζύγων, αλλά από τρίτο πρόσωπο.